บทความวิจัย

การพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในจังหวัดนนทบุรี*

PARTICIPATORY COMMUNITY OCCUPATIONAL POTENTIAL DEVELOPMENT FOR QUALITY OF LIFE ENHANCEMENT IN NONTHABURI PROVINCE

เมทิกา รุยันต์[1*], ปาริชาติ ช้วนรักธรรม[2]

Maythika Ruyan[1*], Parichat Chuanrakthum [2]

[1]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[1]Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, Thailand

[2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[2]Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: maythika.p@rmutp.ac.th

*Tel: 092-536-5516

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี และ 3) ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน คัดเลือกตามคุณสมบัติที่กำหนด เก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา 2) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมต้องเริ่มต้นจากชุมชน การพัฒนาอาชีพควรเริ่มจากปัญหา ความต้องการ ศักยภาพและทุนศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ไม่ใช่เริ่มจากโครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอกกำหนด การมีส่วนร่วมต้องเริ่มจาก ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผล ผู้นำชุมชนเป็นกลไกเชื่อมโยงขับเคลื่อนที่สำคัญ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = .685) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = .730) และด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่คงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = .787) ภาวะผู้นำชุมชนแบบสร้างพลัง มีวิสัยทัศน์ สร้างความไว้วางใจ กระจายอำนาจ และสร้างเครือข่าย เป็นกลไกสำคัญการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพ, การมีส่วนร่วมของประชาชน, การเสริมสร้างคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research were to 1) examine the public participation process in occupational development aimed at enhancing the quality of life for communities in Nonthaburi Province 2) investigate the level of public participation in occupational development aimed at

* Received 4 September 2026; Revised 5 October 2026; Accepted 28 October 2026

enhancing the quality of life for communities in Nonthaburi Province and 3) analyze the role of community leadership in promoting public participation and developing the occupational potential of communities to enhance their quality of life in Nonthaburi Province. This study employed a mixed-methods research design. 1) For the qualitative component, 20 participants were purposively selected based on predefined criteria. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using content analysis. 2) For the quantitative component, 400 participants were selected using purposive sampling. Data were collected via questionnaires and analyzed using a statistical software package, employing descriptive statistics such as mean and standard deviation. The research findings revealed that the participatory process must originate from within the community. Occupational development should be grounded in the local community's problems, needs, potential, and inherent capital, rather than being dictated by externally imposed projects or activities. Effective participation requires joint conception, planning, decision-making, implementation, benefit - sharing, and evaluation. Community leaders emerged as crucial linking and driving mechanisms. Overall, the level of public participation was high ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.685). The highest mean score was observed in the aspect of implementation and operation ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.730), while the aspect of benefit - sharing had the lowest mean score, yet still remained at a high level ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.787). Empowering community leadership, characterized by vision, trust - building, decentralization, and networking, was identified as a critical mechanism for fostering participation, a sense of ownership, and self - management capabilities within the community, ultimately leading to occupational development and an improved quality of life.

Keywords: Occupational Development, Public Participation, Quality of Life Enhancement

บทนำ

การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยเป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสและบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ อันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: S.D.Gs) เป็นพื้นฐานนำมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เป้าหมายหลักมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย สร้างโอกาสในการศึกษาและประกอบอาชีพ ลดความเหลื่อมล้ำและความยากจน สร้างความมั่นคงและความคุ้มครองทางสังคม ตลอดจนพัฒนาสภาพแวดล้อมและเมืองให้น่าอยู่ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการพัฒนาทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และโครงสร้างประชากรโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการดำรงชีวิต โอกาสในการประกอบอาชีพ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ในบริบทนี้ การมีอาชีพที่มั่นคงและสร้างรายได้ที่เพียงพอจึงมิใช่เพียงปัจจัยทางเศรษฐกิจ แต่เป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงกับมิติหลากหลายของคุณภาพชีวิต อาทิ สุขภาวะ ความมั่นคงทางสังคม การเข้าถึงโอกาส ตลอดจนความสามารถในการพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ดี การพัฒนาอาชีพให้เกิดความยั่งยืนมิอาจสำเร็จได้ด้วยการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐเพียงลำพัง หากแต่จำเป็นต้องอาศัยกลไก “การมีส่วนร่วมของ

ชุมชน” อย่างแท้จริง ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ การร่วมวางแผนตัดสินใจ การร่วมดำเนินงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผล เนื่องจากประชาชนในชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจบริบท ทุนทางสังคม ทรัพยากร ภูมิปัญญา และศักยภาพของท้องถิ่นได้ดีที่สุด การส่งเสริมบทบาทของประชาชนในกระบวนการพัฒนาอาชีพจึงเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองในระยะยาว

จากการศึกษาพื้นที่ในชุมชนที่เป็นพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาอาชีพบนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต พบว่า พิมพงา เพ็งนาเรนทร์ ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ โดยทำการศึกษาในตำบลเทพารักษ์ จังหวัดสมุทรปราการ แสดงให้เห็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิต โดยประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การเสนอความคิดเห็นและวางแผนผ่านกระบวนการประชาคม ขณะที่ผู้นำชุมชนมีบทบาทหลักในการผลักดันโครงการและกิจกรรม มีการฝึกอบรมอาชีพและเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนหาแนวทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการเชื่อมระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำ ประชาชน วิสาหกิจชุมชนเข้าด้วยกัน (พิมพงา เพ็งนาเรนทร์, 2564) นอกจากนี้ ณัฏฐชัย จันทชุม และคณะ ศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษาบ้านปลาบู่ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ พัฒนาอาชีพ ลงทุน และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน พร้อมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จประกอบด้วย ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้างองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการเป็นหุ้นส่วนกับเครือข่ายภายนอก จึงสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การพัฒนาอาชีพ การพึ่งตนเอง ได้ชัดเจน (ณัฏฐชัย จันทชุม และคณะ, 2561) และ สุธิรัส ชูชื่น และคณะ ศึกษาภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า สตรีในชุมชนมีภาวะผู้นำด้าน การประสานงานและการบริหารจัดการ สามารถช่วยเหลือและขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน รวมทั้งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสืบทอดอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน (สุธิรัส ชูชื่น และคณะ, 2565) จากพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาอาชีพที่ประสบความสำเร็จมักมีองค์ประกอบร่วมกัน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้ประสานเครือข่าย 2) ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหา วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และรับผลประโยชน์ 3) มีการรวมกลุ่มอาชีพหรือองค์กรชุมชน 4) ใช้ทุน ภูมิปัญญา และทรัพยากรของพื้นที่เป็นฐาน และ 5) เชื่อมโยงเครือข่ายภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และสถาบันต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ การตลาด และทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่ รายได้ การพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งของชุมชน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีพลวัตโดดเด่นในฐานะจังหวัดปริมณฑลที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร การขยายตัวของเมือง การพัฒนาด้านคมนาคม และธุรกิจบริการ ได้นำมาซึ่งโอกาสทางเศรษฐกิจอันมหาศาล แต่ในขณะเดียวกัน นนทบุรียังคงรักษารากฐานของชุมชนและอาชีพดั้งเดิมที่เปี่ยมด้วยทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีศักยภาพในการต่อยอดอย่างสูง อย่างไรก็ตาม ลักษณะเฉพาะนี้กลับสร้างทั้งโอกาสและความท้าทายไปพร้อมกัน ในด้านหนึ่ง การขยายตัวทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งการแข่งขันที่สูงขึ้น ต้นทุนการดำรงชีพที่เพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประกอบอาชีพ ในอีกด้านหนึ่ง ประชาชนบางส่วนยังคงเผชิญกับปัญหารายได้ที่ไม่มั่นคง การขาดทักษะที่สอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงานยุคใหม่ การเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน เทคโนโลยี และช่องทางการตลาด ตลอดจนยังไม่สามารถใช้ศักยภาพของทุนและทรัพยากรชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและรายได้อย่างยั่งยืนได้อย่างเต็มที่ สถานการณ์เช่นนี้ในจังหวัดนนทบุรีสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ท้าทายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในหลากหลายพื้นที่ทั่วสังคมไทย

ที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วเช่นกัน การทำความเข้าใจและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและมั่นคง

ขณะเดียวกันชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรียังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการประกอบอาชีพ ความมั่นคงทางรายได้ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร ตลอดจนการประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดไปสู่การบริหารการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนบนฐานการมีส่วนร่วม โดยมุ่งเสริมสร้างบทบาทของผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและเครือข่าย การพัฒนาอาชีพและรายได้ ตลอดจนความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการ สำหรับมิติการพัฒนาประเทศ ผลการศึกษาสามารถสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง การเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์ และการยกระดับการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ยึดประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลางและมีความยั่งยืนในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในจังหวัดนนทบุรี จึงมุ่งเน้นการศึกษาทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผล การพัฒนาอาชีพบนฐานศักยภาพและทุนของชุมชน ตลอดจนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาบทบาทภาวะผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้กำหนดขอบเขตของ การวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในจังหวัดนนทบุรี โดยครอบคลุม 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพ ตั้งแต่การค้นหาศักยภาพชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพ ทั้งด้านการวางแผนและตัดสินใจ การดำเนินงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล และ 3) บทบาทภาวะผู้นำชุมชน โดยมุ่งเน้นการเสริมพลัง การสร้างความไว้วางใจ การกระจายอำนาจ และการสร้างเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มสำคัญ คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้ประกอบการชุมชน และผู้แทนหน่วยงานหรือภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ จำนวน 20 คน คัดเลือกตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดโดย ดำรงตำแหน่ง

หรือมีบทบาทสำคัญในชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีความรู้ ประสบการณ์ หรือความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต หรือการดำเนินงานในท้องถิ่น เป็นผู้ที่ดำเนินกิจกรรม อาศัย หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและมีประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ กลุ่มอาชีพ หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน จำนวน 400 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและมีประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ กลุ่มอาชีพ หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชนและเนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรการหากลุ่มตัวอย่าง (Cochran, W. G., 1953)

$$n = \frac{P(1 - P)Z^2}{d^2}$$

โดย

n	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
P	คือ	สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม
Z	คือ	ระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้
		Z = 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (α = 05)
d	คือ	ระดับความเชื่อมั่น 95%
		ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

แทนค่าจากสูตรดังกล่าว

$$n = \frac{(.05)\ (1 - .5)\ 1.96^2}{.05^2} = 384.16$$

ได้จำนวนประชากร 385 คน โดยมีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ปรับเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด

ชุดที่ 1 ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

ชุดที่ 2 ศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี จำนวน 4 ด้าน ข้อคำถามรวม 23 ข้อ คำถามมีลักษณะคำถามปลายปิดแบบ rating scale แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ

5	=	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
4	=	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
3	=	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
2	=	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
1	=	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษากำหนดนิยามศัพท์เพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย สำหรับแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามการวิจัยเสนอผู้เชี่ยวจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence หรือ IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 และข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงและตัดบางข้อ พบว่าค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 นั่นคือ แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องในระดับที่สามารถยอมรับได้

จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - Coefficient) ของครอนบาคได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .89

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานเบื้องต้นด้วยวาจา 2) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์ และ 3) ขออนุญาตบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ รวบรวมเอกสารทั้งหมดให้อยู่ในรูปข้อความวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ข้อความสำคัญ สรุปประเด็นหลัก และนำผลการสรุปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นนำสรุปผลเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้รูปแบบออนไลน์ผ่าน Google forms นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) กำหนดเกณฑ์การแปลผล ไว้ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.51 - 5.00 คือ อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50 คือ อยู่ในระดับมาก
2.51 - 3.50 คือ อยู่ในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50 คือ อยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.50 คือ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาจากปัญหา ความต้องการ ศักยภาพ และทุนของชุมชนมากกว่าการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมจากหน่วยงานภายนอก เมื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ปรากฏจากการสัมภาษณ์ สามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาอาชีพควรเริ่มจากปัญหา

ความต้องการ ศักยภาพ และทุนที่มีอยู่ในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมควรครอบคลุมตั้งแต่การร่วมคิด วิเคราะห์ วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน รับประโยชน์ และประเมินผล ไม่ใช่จำกัดเพียงการเข้าร่วมกิจกรรม 3) ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการกระตุ้นการมีส่วนร่วม สร้างความไว้วางใจ ประสานงาน และเชื่อมโยงชุมชนกับเครือข่ายภายนอก 4) การพัฒนาอาชีพให้ดำเนินต่อเนื่องควรเชื่อมโยงทรัพยากรและทุนของชุมชนกับโอกาสทางการตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และ 5) เป้าหมายของการพัฒนาไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเพิ่มรายได้ แต่ครอบคลุมถึงความมั่นคงทางอาชีพ การพึ่งพาตนเอง และความสามารถของชุมชนในการจัดการการพัฒนาด้วยตนเอง ตามคำสัมภาษณ์ของตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ที่กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในจังหวัดนนทบุรีคือการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างเอง จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเราได้เรียนรู้ว่า การพัฒนาอาชีพที่ดีจะไม่ได้เริ่มต้นจากโครงการที่หน่วยงานภายนอกเข้ามาดำเนินงานหรือเป็นผู้กำหนดว่าจะมาพัฒนาอะไร แต่ต้องเป็นความต้องการที่มาจากปัญหา มาจากความต้องการ ศักยภาพชุมชน และทุนทรัพยากรในพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเอง เรามองว่าสิ่งนี้จะเป็นรากฐานให้ชุมชนของเราแข็งแกร่งและพัฒนาได้อย่างจริงจัง (ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ง, 2568)

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในภาพรวม พบว่าประเด็นดังกล่าวเชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างการรับรู้และค้นหาศักยภาพของชุมชน 2) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน 4) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมและการบริหารจัดการร่วมกัน 5) การร่วมรับและกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และ 6) การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อยอด ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ยังสะท้อนว่า กระบวนการดังกล่าวทำให้สมาชิกในชุมชนเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของการพัฒนามากขึ้น โดยผู้นำชุมชนทำหน้าที่ประสานและเอื้ออำนวยการดำเนินงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุน ขณะที่ภาคีภายนอกเข้ามาเสริมทรัพยากร ความรู้ และเครือข่ายที่จำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพ ตามคำสัมภาษณ์ของตัวแทนผู้นำชุมชน ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่จะประสบความสำเร็จมองว่าทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชนก็ดี ต้องมีการรับรู้ร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรม รวมถึงทุกคนต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมกันด้วยนะ (ตัวแทนผู้นำชุมชน ก, 2568) และ คำสัมภาษณ์ของผู้แทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ กล่าวว่า สิ่งที่เราเห็นเป็นสิ่งที่สำคัญเลย คือ การมีส่วนร่วมที่ดีต้องเริ่มต้นจากชุมชนอย่างแท้จริง จากความต้องการของคนในชุมชน เราไม่สามารถนำโครงการจากภายนอกเข้าไปกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ แต่ต้องเริ่มจากการเข้าไป ร่วมพูดคุย ร่วมค้นหาปัญหากับชุมชน ตามความต้องการของเขาและศักยภาพที่เขามี และทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชนนนทบุรีว่ามีอะไรบ้าง เพราะสิ่งนี้แล้เป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ตัวแทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ ช, 2568)

จากผลการศึกษา การพิจารณาความต่อเนื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมจึงไม่ควรพิจารณาเฉพาะจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม แต่ควรพิจารณาร่วมกับโอกาสในการตัดสินใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความสามารถในการจัดการตนเอง การใช้ทุนและทรัพยากรของชุมชน การสร้างเครือข่าย และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องเมื่อการสนับสนุนจากภายนอกลดลง กระบวนการดังกล่าวเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ด้านการพัฒนาอาชีพ ความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ การพัฒนาศักยภาพของสมาชิก ความสัมพันธ์ทางสังคม การพึ่งพาตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ภาพรวม

	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต	ระดับการมีส่วนร่วม $\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการเสนอความคิดเห็นการวางแผนและการตัดสินใจ	4.36	.728	มาก
2	ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ	4.45	.730	มาก
3	ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์	4.05	.787	มาก
4	ด้านการติดตามและประเมินผล	4.17	.701	มาก
	รวม	**4.40**	**.685**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = .685) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = .730) และด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = .787) และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นรายด้าน พบว่า

ด้านการเสนอความคิดเห็นการวางแผนและการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = .728) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการร่างนโยบายแนวทางการสำหรับการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = .652) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางจัดทำแผนพัฒนาปรับปรุงสำหรับการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = .811)

ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = .730) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = .532) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = .590)

ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = .787) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมา ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = .731) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในโอกาสเข้าไปขายสินค้า บริการ ในพื้นที่ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = .801)

ด้านการติดตามและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = .701) เมื่อพิจารณารายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแบบประเมินการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = .685) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม/โครงการของของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = .788)

วัตถุประสงค์ที่ 3 บทบาทภาวะผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำชุมชน พบประเด็นที่ปรากฏซ้ำและมีความเชื่อมโยงกัน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ผู้นำมีบทบาทในลักษณะการสร้างพลังและเปิดพื้นที่ให้สมาชิกใช้ศักยภาพของตน มากกว่าการตัดสินใจแทนสมาชิกทั้งหมด 2) ความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับสมาชิกเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 3) การมีส่วนร่วมที่มีความหมายสัมพันธ์กับโอกาสที่สมาชิกได้รับในการตัดสินใจ

เกี่ยวกับกิจกรรมและทรัพยากรของชุมชน 4) การกระจายบทบาทและพัฒนาผู้นำหรือแกนนำหลายระดับช่วยลดการพึ่งพาบุคคลใดบุคคลหนึ่งและสนับสนุนความต่อเนื่องของกิจกรรม 5) ผู้นำทำหน้าที่เชื่อมโยงชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนความรู้ ทรัพยากร และโอกาสในการพัฒนาอาชีพ และ 6) บทบาทของผู้นำควรมุ่งสนับสนุนให้ชุมชนสามารถวางแผน ตัดสินใจ และจัดการกิจกรรมของตนเองได้มากขึ้น ตามคำสัมภาษณ์ของตัวแทนผู้ประกอบการชุมชน ที่กล่าวว่า ตัวผู้นำเองต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้างพลังให้สมาชิกในชุมชนได้แทนที่จะเป็นสั่งการ ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู่ที่สามารถรับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมคิด ร่วมกันลงมือทำ และใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อที่สมาชิกในชุมชนจะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความไว้วางใจ มองว่าหากชุมชนไม่เชื่อมั่นในผู้นำก็ยากที่จะเกิดการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ยังควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมตัดสินใจในการเลือกอาชีพ การบริหารงบประมาณ และการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันนะ และผู้นำรุ่นก่อน ๆ ก็ควรสร้างแกนนำชุมชนรุ่นใหม่ เพื่อให้งานพัฒนาต่อไปได้ไม่สะดุด (ตัวแทนผู้ประกอบการชุมชน ฉ, 2568)

นอกจากนี้ข้อมูลการสัมภาษณ์ยังสะท้อนว่า บทบาทภาวะผู้นำมิได้แยกออกจากกระบวนการมีส่วนร่วม แต่ทำหน้าที่สนับสนุนให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน บริหารทรัพยากร รับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล ในบริบทดังกล่าว คุณลักษณะของผู้นำที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การสร้างแรงจูงใจ การสื่อสาร การสร้างความไว้วางใจ การกระจายบทบาท การประสานเครือข่าย และการจัดการความขัดแย้ง เมื่อบทบาทของผู้นำเอื้อต่อการมีส่วนร่วม สมาชิกจึงมีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน รับผิดชอบต่อกิจกรรม และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนามากขึ้น ซึ่งสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอาชีพและการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามคำสัมภาษณ์ของตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กล่าวว่า ในมุมมองคิดว่า ผู้นำชุมชนที่เหมาะสม ไม่ใช่แค่ผู้ที่มีตำแหน่งแต่คือผู้ที่ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถมองเห็นอนาคตและโอกาสของชุมชนได้ รวมถึงต้องมีทักษะที่สามารถสร้างแรงจูงใจและสร้างการสื่อสารที่ดีได้นะ เพื่อที่จะให้ทุกคนในชุมชนเกิดความเข้าใจมีพลังและพร้อมที่จะพัฒนาไปด้วยกัน ที่สำคัญที่สุดคือการสร้างความไว้วางใจให้เกิดแก่ชุมชน มองว่ามันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และต้องรู้จักมอบอำนาจและสร้างบทบาทให้กับสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเราต้องให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกด้านอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้การพัฒนาอาชีพในพื้นที่ของเรา ไม่ได้เป็นเพียงแค่กิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ในระยะสั้นเท่านั้นนะ แต่กลายเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน พัฒนากลุ่มอาชีพ ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น และนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เราในฐานะคนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมที่จะเป็นผู้สนับสนุนให้กลไกสำคัญเหล่านี้ทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (ตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข, 2568)

อภิปรายผล

ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมพบว่า ในการพัฒนาอาชีพควรเริ่มจากปัญหา ความต้องการ ศักยภาพและทุนของชุมชน จึงสะท้อนว่า คุณภาพของการมีส่วนร่วมมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับบทบาทที่ประชาชนได้รับในกระบวนการกำหนดทิศทางการพัฒนา ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ข้อค้นพบจากการวิจัยอาจอธิบายได้จากลักษณะของการพัฒนาอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน ประสบการณ์ของสมาชิก และความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน จึงทำให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการประสานและสร้างเงื่อนไขให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงาน

ภาครัฐมีบทบาทสนับสนุนมากกว่ากำหนดทิศทางทั้งหมด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ อาทิตยา ทองพรหม ที่อธิบายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน (อาทิตยา ทองพรหม, 2569) และสอดคล้องกับ ลัดดา ประสาร ซึ่งทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ ที่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันตามลักษณะกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการผลประโยชน์และการตัดสินใจ ข้อค้นพบของงานวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทการพัฒนาอาชีพของชุมชนจังหวัดนนทบุรีความต่อเนื่องของการพัฒนาความสัมพันธ์กับการเชื่อมโยงระหว่างบทบาทของประชาชน ผู้นำชุมชน ทุนของพื้นที่ และภาคีสนับสนุน (ลัดดา ประสาร และคณะ, 2565)

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ผลการศึกษาสะท้อนว่า ประชาชนมีบทบาทในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมค่อนข้างชัดเจน แต่การเข้าถึงผลประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมยังเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ ในส่วนนี้จึงพิจารณาควบคู่กับข้อค้นพบเชิงคุณภาพที่ชี้ถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีบทบาทในการตัดสินใจและการจัดการทรัพยากร มิใช่พิจารณาเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ประชาชนในจังหวัดนนทบุรีอาจมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนาอาชีพโดยตรง เพราะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว และชุมชนอาจมีวัฒนธรรมการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันหรือการช่วยเหลือกันอยู่แล้ว ในขณะที่ผลการศึกษายังพบว่าด้านการแบ่งปันผลประโยชน์มีส่วนร่วมต่ำสุดอาจเนื่องมาจากพื้นที่จังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ใกล้เคียงเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสูง ทำให้โอกาสในการเข้าถึงในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนมีข้อจำกัดหลายอย่าง ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Granicus ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในฐานะกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น กำหนดความต้องการ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับตนเอง (Granicus, 2022) รวมทั้งสอดคล้องกับ พระครูโสภณ กิตติบัณฑิต และสายัณห์ อินนันใจ ศึกษาการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่าด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มด้านสังคมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส 2) กลุ่มด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนและ 3) กลุ่มด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์ (พระครูโสภณ กิตติบัณฑิต และสายัณห์ อินนันใจ, 2567) และ สมบัติ นามบุรี ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาและการตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้น ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมนี้จึงสะท้อนให้เห็นประเด็นที่ควรพัฒนาต่อ คือ การยกระดับการมีส่วนร่วมจากการร่วมดำเนินกิจกรรมไปสู่การมีบทบาทในการจัดสรรผลประโยชน์และการติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม (สมบัติ นามบุรี, 2562)

ผลการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่คุณลักษณะของผู้นำเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงวิธีที่ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา จากข้อมูลสัมภาษณ์สะท้อนความสำคัญของการสร้างพลัง ความไว้วางใจ การกระจายบทบาท อำนาจในการตัดสินใจ การประสานเครือข่าย และการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ ข้อค้นพบนี้มีทิศทางสอดคล้องกับงานของ สุดเขต สกุลทอง กล่าวว่า บทบาทภาวะผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนควรต่อยอดสู่เป้าหมายในการสร้างชุมชนเข้มแข็งซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้และให้ชุมชนมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและเสริมพลังให้กับชุมชนยึดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สุดเขต สกุลทอง, 2566) นอกจากนี้ Nicky Dare ยังให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำชุมชนซึ่งเน้นว่าบทบาทสำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้นำคือการรวมผู้คนเข้า

ด้วยกัน ส่งเสริมการพัฒนาสมาชิก สร้างความรับผิดชอบทางสังคม ประสานโครงการและทรัพยากร และช่วยให้ชุมชนตอบสนองต่อความต้องการหรือวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nicky Dare, 2022) และยังสอดคล้องกับลักษณา อิศรางกูร ณ อยุธยา ซึ่งศึกษาปัจจัยความสำเร็จการสนับสนุนการฝึกอาชีพ กลุ่มเจ้าพระยาพัฒนาอาชีพ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มจากการมีรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่ม การรู้จักบทบาทหน้าที่ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม (ลักษณา อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2563) และ วิลาวัลย์ รุยันต์ ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และผู้นำ/ระบบการเมืองท้องถิ่น ควรทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงชุมชนได้ทั่วถึง (วิลาวัลย์ รุยันต์, 2564) รวมถึง สุธิรัส ชูชื่น และคณะ ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำในการประสานความร่วมมือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และพัฒนาศักยภาพของสมาชิก (สุธิรัส ชูชื่น และคณะ, 2565) อย่างไรก็ตาม การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมทำงานเชื่อมโยงกันในลักษณะของกลไกและกระบวนการ กล่าวคือ ผู้นำทำหน้าที่สร้างเงื่อนไขให้ประชาชนมีบทบาท ขณะที่การมีส่วนร่วมทำให้ความรู้ ทรัพยากร และความรับผิดชอบถูกกระจายไปสู่สมาชิกและเครือข่ายมากขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ การเรียนรู้ร่วมกัน และความสามารถของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนในจังหวัดนนทบุรีมิได้เกิดจากการพัฒนาทักษะอาชีพของประชาชนเพียงด้านเดียว แต่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม และการใช้ทุนของชุมชน โดยภาวะผู้นำทำหน้าที่สร้างเงื่อนไขให้สมาชิกมีโอกาสร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ ขณะที่กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาจนถึงการติดตามประเมินผล เมื่อกลไกทั้งสองเชื่อมโยงกับศักยภาพและทุนของพื้นที่ ทั้งด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และอาหารท้องถิ่น จึงสนับสนุนการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การพัฒนาแกนนำและจิตอาสา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านรายได้ การพึ่งพาตนเอง คุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในจังหวัดนนทบุรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพอาชีพของชุมชนในจังหวัดนนทบุรีอาศัยการทำงานร่วมกันของสองกลไกสำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วม โดยผู้นำมีบทบาทในการสร้างความไว้วางใจ ประสานความร่วมมือ กระจายบทบาท และเชื่อมโยงเครือข่าย ขณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล การทำงานร่วมกันของกลไกดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาอาชีพเชื่อมโยงกับศักยภาพและทุนของพื้นที่ และสนับสนุนการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาว ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรจัดให้มีกลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการติดตามประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมพัฒนาอาชีพสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และสร้างความเป็นเจ้าของร่วม 2) ควรพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนด้านการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ การเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประสานเครือข่าย เพื่อเพิ่มความสามารถในการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของสมาชิก ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ 1) ควรพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดสำหรับผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านการตลาดดิจิทัล การสร้างแบรนด์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงตลาดและการแบ่งปันผลประโยชน์ 2) ควรส่งเสริมผู้นำรุ่นใหม่และกระจายบทบาทด้านการวางแผนและติดตามประเมินผล โดยอาจใช้ระบบพี่เลี้ยงหรือการฝึกอบรมด้านการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมไม่พึ่งพาผู้นำเพียงบุคคลเดียว ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบชุมชนที่มีผลการพัฒนาอาชีพแตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน 2) ควรติดตามผลกระทบระยะยาวของการพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และ 3) ควรศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์และ E-commerce ต่อการมีส่วนร่วม การเข้าถึงตลาด และการสร้างรายได้ของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้พัฒนาต่อจากงานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณกองทุนเพื่อการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐชัย จันทชุม และคณะ. (2561). การพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 12(2), 387-396.

ตัวแทนผู้นำชุมชน ก. (1 พ.ค. 2568). การสัมภาษณ์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. (เมทิกา รุยันต์, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข. (18 พ.ค. 2568). การสัมภาษณ์ภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. (เมทิกา รุยันต์, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนผู้ประกอบการชุมชน ฉ. (18 พ.ค. 2568). การสัมภาษณ์ภาวะผู้นำชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. (เมทิกา รุยันต์, เมทิกา รุยันต์, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ง. (1 พ.ค. 2568). การสัมภาษณ์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. (เมทิกา รุยันต์, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ ช. (18 พ.ค. 2568). การสัมภาษณ์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. (เมทิกา รุยันต์, ผู้สัมภาษณ์)

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

พระครูโสภณ กิตติบัณฑิต และสายัณห์ อินนันใจ. (2567). การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างยั่งยืนของตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 8(2), 85-109.

พิมพงา เพ็งนาเรนทร์. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 15(1), 42-58.

ลักษณา อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรี และครอบครัวในชุมชน กรณีศึกษา ปัจจัยความสำเร็จ การสนับสนุนการฝึกอาชีพ กลุ่มเจ้าพระยาพัฒนาอาชีพ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.

ลัดดา ประสาร และคณะ. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ. วารสารวิทยาการจัดการและการสื่อสาร, 1(1), 43-70.

วิลาวัลย์ รุยันต์. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. วารสารศิลปศาสตร์(วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 1(2), 11-29.

สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.

สุดเขต สกุลทอง. (2566). บทบาทภาวะผู้นำชุมชนท้องถิ่นกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 4(1), 91-102.

สุธิรัส ชูชื่น และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 4(8), 74-90.

อาทิตยา ทองพรหม. (2569). การพัฒนาเกษตรกรแบบมีส่วนร่วม แนวคิด กระบวนการ และการประยุกต์ใช้ในเขตปฏิรูปที่ดิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

Cochran, W. G. (1953). Sampling techniques. New York: John Wiley & Sons.

Granicus. (2022). Why is Community Engagement Important? Retrieved July 4, 2026, from https://granicus.com/blog/why-is-community-engagement-important/

Nicky Dare. (2022). The Importance of Community Leadership. Retrieved July 4, 2026, from https://medium.com/@msnickydare/the-importance-of-community-leadership-f9dae6857e2f